

<https://doi.org/10.15407/socium2021.04.097>
УДК: 502.33

Creative Commons Attribution 4.0 International

Федосєєва Г.С., д-р екон. наук, доц., доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету, вул. Г. Гонгадзе, 9, Миколаїв, 54020, Україна, email: fedosieieva@mnaui.edu.ua, ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-4201-8017>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Переорієнтація українських відпочивальників на вітчизняний туристичний ринок через пандемію COVID-19 у світі створила додатковий попит на специфічні види туризму, серед яких вагомим місцем посідає зелений туризм. Хоча знайти прийнятні варіанти для зеленого відпочинку досить легко, проте у цьому напрямі туризму залишається багато дискусійних і невизначених моментів. Досліджено та зіставлено напрацювання експертів, науковців, практиків з реальними аналітичними даними для формування системи заходів, спрямованих на активізацію розвитку вітчизняного зеленого туризму. Використано методи економіко-статистичного моделювання, діалектичний і абстрактно-логічний методи, бібліометричний аналіз, графічний метод наукового дослідження. Розглянуто напрацювання та підходи науковців і міжнародних організацій щодо визначення сутності, суб'єктів і специфіки зеленого туризму. З урахуванням цього сформувано власний підхід до тлумачення дефініції "зелений туризм". Наведено аналітичні дані щодо результативності та напрямів зеленого туризму, потенційної кількості туристів, орієнтованої на зелений відпочинок. Представлено думки експертів стосовно перспектив і проблем розвитку зеленого туризму в Україні. Зосереджено увагу на наявних інструментах державного регулювання досліджуваного сектору та міжнародній практиці регулювання зеленого туризму. З огляду на це, визначено проблемні фактори, які спричиняють найбільш стримуючий ефект на розвиток вітчизняного зеленого туризму. За допомогою методів економіко-статистичного моделювання доведено залежність між обсягами капітальних інвестицій у туризмі та дохідністю туристичних послуг. На цій основі обґрунтовано й наочно представлено запропоновану автором систему заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості зеленого туризму України. Наголошено на необхідності покращення якості зеленого туризму в Україні.

Ключові слова: туризм, пандемія COVID-19, зелений туризм, екологічний туризм, сільський зелений туризм, інвестиційна привабливість зеленого туризму України.

Fedosieieva H.S., Dr. Habil. (Economics), associate professor, associate professor of the department of public administration and international economics, Mykolayiv National Agrarian University, 9, Gongadze Str., Mykolaiv, 54020, Ukraine, email: fedosieieva@mnaui.edu.ua, ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-4201-8017>

CURRENT ISSUES OF ACTIVATION OF GREEN TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

The reorientation of Ukrainian vacationers to the domestic tourist market due to the COVID-19 global pandemic has created additional demand for specific types of tourism, among which green tourism occupies a vital place. At the same time, although it is easy to find acceptable options for green recreation, there are still many controversial and uncertain points in this area of tourism. The article is devoted to the study and comparison of expert opinions with actual analytical data to form a system

© Федосєєва Г.С., 2021

ISSN 1681-116X. Український соціум, 2021, № 4 (79): 97–110

97

of measures to enhance the development of domestic green tourism. The methods of economic-statistical modelling, dialectical and abstract-logical methods, bibliometric analysis, graphic method of scientific research are used in work. The article considers the work and approaches of scientists and international organizations to determine the nature, subjects and specifics of green tourism. With this in mind, our approach to interpreting the definition of "green tourism" has been formed. The author presents the analytical data on the effectiveness and directions of green tourism the potential number of tourists focused on green recreation. Expert opinions on the prospects and problems of green tourism development in Ukraine are presented. Emphasis is placed on the available tools of state regulation of the studied sector and the international practice of green tourism regulation. Considering all the above, the problematic factors that cause the most significant deterrent effect on the development of domestic green tourism have been identified in the author's opinion. Using the methods of economic and statistical modelling, the relationship between the volume of capital investment in tourism and the profitability of tourist services is proved. The system of measures proposed by the author to increase the investment attractiveness of green tourism in Ukraine is substantiated and presented. The need to improve the quality of green tourism in Ukraine was emphasized.

Keywords: *tourism, COVID-19 pandemic, green tourism, ecological tourism, rural green tourism, investment attractiveness of green tourism in Ukraine.*

Пандемія COVID-19 вплинула на розвиток всіх країн світу та на функціонування всіх галузей міжнародної економіки. Рівень впливу різниться залежно від багатьох факторів, проте ідентичність використовуваних інструментів стримування пандемії всіма країнами світу (введення обмежень на поїздки та закриття кордонів) зробили туризм однією з найбільш постраждалих галузей міжнародної економіки. Поки міжнародний туризм несе колосальні збитки, вітчизняні відпочивальники переорієнтовуються на національні курорти, створюються сприятливі умови для розвитку специфічних видів туризму, серед яких вагоме місце належить зеленому туризму.

Проблемні аспекти та перспективи розвитку зеленого туризму порушували багато науковців. Т.О. Зінчук і Т.В. Усюк провели паралель між розвитком зеленого туризму та забезпеченням національної безпеки країни [1]. А.В. Шевчук розглянув зелений туризм як середовище для здійснення інноваційної діяльності [2]. Л.С. Безугла спрогнозувала основні показники діяльності суб'єктів господарювання у сфері екотуристичної діяльності Дніпропетровської області [3]. М.М. Жибак і Г.М. Христенко дослідили сільський зелений туризм у контексті здійснення підприємницької діяльності на селі [4]. О.В. Бойко запропонував розвивати сільський зелений туризм через призму розробки та впровадження державної туристичної стратегії в Україні [5]. А.А. Шуканова, Л.П. Вішнікіна та О.А. Федій зазначили, що для розвитку сільського зеленого туризму необхідно розробляти пропозиції, враховуючи геопросторовий фактор організації цього виду діяльності [6]. Зелений і сільський зелений туризм дослідили І.В. Власенко, Н.В. Дідик, А.В. Ключник, Н.В. Корж, М.М. Костриця, С.П. Кузик та інші.

Дослідження праць вітчизняних науковців виявило наявність дискусійних моментів у трактуванні самої сутності дефініції "зелений туризм". Досить часто його отожднюють із сільським туризмом, екотуризмом, агротуризмом, сільським зеленим туризмом. Крім того, внаслідок унеможливлення відпочинку українських туристів за

кордоном актуальними є питання стосовно практичних можливостей розвитку зеленого туризму в Україні в умовах підвищеного попиту на нього.

Метою статті є дослідження поточної ситуації з розвитком зеленого туризму в Україні та обґрунтування першочергових заходів, спрямованих на його активізацію.

Методологія дослідження складається з декількох етапів. На першому етапі розглянуто напрацювання щодо визначення сутності дефініції “зелений туризм” для пояснення авторського підходу до окреслення об’єкта дослідження. На наступному етапі проведено оцінку місця зеленого туризму в розвитку туристичної галузі України та визначено попит на нього.

На третьому етапі приведено погляди експертів щодо перспектив розвитку та наявності проблемних аспектів зеленого туризму в Україні. Розглянуто інструменти державного регулювання розвитку зеленого туризму в Україні та зосереджено увагу на міжнародній практиці регулювання досліджуваної галузі.

Четвертий етап ґрунтується на відображенні позиції автора щодо найважливіших проблем, які необхідно подолати для активізації розвитку вітчизняного зеленого туризму.

Достовірність і практична значущість запропонованого дослідження неможлива без обґрунтування термінологічної бази. Законодавчо закріпленого досліджуваного поняття поки що немає, хоча до Верховної Ради України подано проект Закону “Про сільський та сільський зелений туризм”, яким запропоновано розмежовувати поняття “сільський туризм”, “сільський зелений туризм” та “екотуризм”.

А.Л. Тофан надає сумісне поняття зеленого та сільського туризму як господарської діяльності у сфері туристичних послуг, до якої належить, зокрема, надання місця проживання або перебування туриста на лоні природи: у лісі, горах, селі тощо. Єдиною відмінністю названо прив’язку до сільської місцевості або її відсутність [7].

А.В. Шевчук і Л.Т. Шевчук вже пропонують розглядати зелений туризм як такий, що передбачає тимчасове перебування особи в екологічно чистому середовищі з метою рекреації, відпочинку, природоохоронної діяльності, задоволення інших супровідних потреб [2].

Зіставлення зеленої економіки та зеленого туризму стало питанням дебатів в ООН. Найбільш широко ці питання обговорено на конференції ООН “Ріо + 20”, де зелену економіку розглянуто як першочерговий елемент сталого розвитку та визнано, що сектор туризму може зробити важливий внесок в “зелену економіку” [8]. За умови “озеленення” туристичного сектору зростання залучення місцевого населення до ланцюга створення вартості в туризмі є важливим фактором розвитку місцевої економіки [9].

Відповідно до визначень Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), зелений туризм прирівнюється до сталого туризму в контексті сталого розвитку міжнародної економіки. Сталим туризмом є той, який повністю враховує поточні та майбутні економічні, соціальні й екологічні наслідки, задовольняє потреби відвідувачів, промисловості, навколишнього природного середовища та приймаючих спільнот [10].

Зелений туризм – це вид туристичної діяльності, побудований на гармонізації відносин суспільства та навколишнього природного середовища, покликаний забезпечити соціальні, економічні й екологічні потреби зацікавлених сторін. У зеленому туризмі споживачі туристичних послуг прагнуть:

- отримати задоволення від проживання в екологічно чистому середовищі, контактів з тваринами, здійсненні активної спортивної-оздоровчої діяльності, участі у роботах природоохоронного напрямку, гастротуризму, збирання грибів і ягід, лікарських трав тощо;

- отримати інформацію для проведення наукових заходів і дослідницької діяльності, оскільки цей вид туризму є мало описаним у вітчизняній науковій літературі, що суперечить глобальному тренду з розвитку сталого туризму;

- отримати інформацію про культурні та релігійні особливості проживання місцевого населення у їх автентичності без прояву урбаністичних і технологічних факторів.

Найпоширенішими надавачами туристичних послуг є представники зелених садиб, екоготелів, кемпінгів, екскурсіводи (фізичні й юридичні особи), молодіжні громадські організації, які займаються реалізацією проектів зеленого туризму, тощо. Останнім часом вагомими суб'єктами зеленого туризму стають об'єднані територіальні громади. Саме вони забезпечують високу якість туристичних послуг і відповідну комунальну інфраструктуру, пропонують широкий вибір приватних садиб, магазинів, спортивних і рекреаційних об'єктів, туристичних послуг [11].

Потрібно наголосити на важливості суміжних підприємств та організацій для розвитку зеленого туризму, таких як фінансові установи, рекламні агентства, консалтингові фірми, студії вебдизайну, громадські організації тощо.

Для розробки реальних дієвих пропозицій розвитку зеленого туризму в Україні необхідно оперувати надійними та достовірними даними, що описують реальний стан справ у цій сфері. І тут виникає одна з найактуальніших проблем – відсутність офіційної статистики зеленого туризму в Україні (наявна лише загальна інформація щодо туризму без виокремлення специфічних даних). Інформація, що надається громадськими організаціями, окремими державними установами в регіонах та операторами зв'язку часто є приблизною й такою, що не повною мірою описує дійсність.

Розширений аналітичний бюлетень розвитку туризму в Україні видала Національна туристична організація України під назвою “Туристичний барометр України 2020”. Інформація розподілена на чотири розділи: туристичний попит, туристична пропозиція, платіжний баланс України, допоміжний (сателітний) рахунок туризму. Відповідно до зазначеної інформації, коротко розвиток внутрішнього туризму в Україні можна охарактеризувати такими тезисами: валова додана вартість, що створюється безпосередньо в туризмі у 2019 р. склала 4,9% ВВП України. При цьому рентабельність діяльності туристичних агентств у 2019 р. становила 4,4%; 89 331 суб'єкт господарювання займається наданням послуг з розміщення. Серед них лише 1,7% є юридичними особами; лише 21,5 тис. осіб у 2018 р. отримали послуги спеціалізованого туризму, зокрема зеленого туризму [12].

Державне агентство розвитку туризму зазначило про збільшення внутрішніх туристів через пандемію COVID-19 у світі та перелічило найпопулярніші напрямки відпо-

чинку в Україні у 2020 р., зібрані від мобільних операторів, туристичних агентств і компанії Google:

– перша п'ятірка запитів серед природних парків і заповідних зон: Бакота, Рожеве озеро (Лемурійське), Тустань, Синевир, Блакитні озера;

– найпопулярніші пляжі серед українців: Аркадія (м. Одеса), Залізний Порт, Чорноморськ, Кирилівка, Коблево;

– серед гірських туристичних об'єктів: Буковель, Драгобрат, Верховина, Яремча та Карпати в цілому;

– за даними туроператорів, популярними напрямками 2020 р. під час літнього й осіннього сезонів стали Рожеві озера, Говерла, Синевир, Памір, Бакота, Верховина, Буки, Джарилгач, Кінбурнська коса, Асканія-Нова, Олешківські піски, Чорнобиль [13].

Міністерство культури та інформаційної політики України і Державне агентство розвитку туризму наприкінці травня 2021 р. презентували результати ролінгового дослідження попиту на туристичні продукти різних соціальних і вікових груп населення України, а також настрої туристичної динаміки в Україні. За представленим дослідженням, понад половину респондентів (53,1%) планують провести відпустку в Україні і лише кожен десятий – виїхати за кордон. Серед опитаних, які планують відпустку в Україні, 44,5% прагнуть відпочивати за межами своєї області [14].

За даними дослідження, потенційними споживачами послуг зеленого туризму є 36,5% українців, які бажають відпочити [14]. Тут важливо розуміти, чи можуть українські суб'єкти туристичної діяльності забезпечити належним чином наявний попит на послуги зеленого туризму.

Експерти зазначають такі проблеми розвитку вітчизняного зеленого туризму:

– відсутність єдиної бази даних про надавачів послуг зеленого туризму, їх сертифікації та категоризації послуг зеленого туризму. Такої думки дотримується директор Центру розвитку туризму В. Царук [15]. Ця проблематика описана в Інформаційній довідці 20-155 “Стимулювання розвитку зеленого туризму в Україні: наявні інструменти”, виданої Інформаційно-дослідницьким центром при Верховній Раді України [16];

– відсутність державного регулювання цієї сфери бізнесу та державної підтримки, які досить сильно стримують розвиток зеленого туризму в Україні. На цій проблемі наголошує керівник проекту “Зелений туризм” Ю. Кузьменко [16];

– недостатня кваліфікація власників садиб [15; 16];

– брак належної інфраструктури розвитку зеленого туризму [17];

– тінізація туристичної діяльності та як наслідок низька її інвестиційна привабливість [18].

Водночас проблематика державного регулювання розвитку зеленого туризму в Україні є дискусійною. Адже, незважаючи на високий рівень критики державних органів зі сторони експертів, громадських організацій і практиків, чиновники звітують про такі механізми регулювання зеленого туризму:

1. Проект “Туристичні магніти”. У рамках цієї ініціативи кожна область повинна визначити на своїй території основні “магніти”, які мають реальну чи потенційну привабливість для туристів.

2. Створення Єдиного туристичного реєстру (ЄТР) – національної системи збору й аналізу туристичних даних.

3. Проведення державного нагляду (контролю) за додержанням туроператорами ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності.

4. Продовження реалізації проекту “Мандруй Україною” з метою розвитку та популяризації внутрішнього та в’їзного туризму в Україні.

5. Підтримка транскордонного співробітництва у сфері зеленого туризму [17].

Таким чином, державні структури України намагаються створити сприятливі умови для розвитку зеленого туризму через популяризацію вітчизняних природних туристичних об’єктів і виокремлення діючих суб’єктів туроператорської діяльності. На нашу думку, використовувані інструменти можуть вирішити лише незначну частку зазначених проблемних аспектів розвитку зеленого туризму в нашій країні.

Світова практика показує, що регулювання зеленого туризму має бути спрямовано на розвиток туристичної інфраструктури, об’єднання зусиль громадськості та влади всіх рівнів для вирішення екологічних проблем розвитку країни та заохочення екологічного туризму, податкове стимулювання суб’єктів екотуристичної діяльності, маркетинг зеленого туризму (табл. 1).

Щодо України, то розвиток зеленого туризму має містити, насамперед, вирішення інфраструктурних проблем у регіонах і налагодження якісної системи підвищення кваліфікації надавачів туристичних послуг.

Під туристичною інфраструктурою в зеленому туризмі ми розуміємо сукупність суб’єктів туристичної діяльності, підприємств харчування, транспорту, торгівлі, закладів культури, освіти, спорту тощо, які забезпечують надання послуг, виробництво та реалізацію товарів для задоволення потреб туристів. При цьому туристична інфраструктура зеленого туризму сприяє виробництву туристичного продукту – попередньо розробленого комплексу туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, реалізується за визначеною ціною та до складу якого входять послуги перевезення, розміщення, інші туристичні послуги (наприклад, з організації відвідувань об’єктів культури, відпочинку та розваг) [19].

Розвиток туристичної інфраструктури в Україні описує Голова Держагентства розвитку туризму М. Олесків: “Сучасних туристів цікавить життя та побут громад, унікальні туристичні продукти, а це – зелений, етно- і гастротуризм. Як свіжий приклад – ініціатива “Дорога вина та смаку Бессарабії”. У цьому проєкті поєдналося все: гроші гранту ЄС, побудована дорога державного значення, локальні крафтові виробництва й яскраві традиції, які стають відкритими для туристів. Проте є й інші випадки: яскравий приклад, де немає належної інфраструктури, – біосферний заповідник Асканія-Нова, де серед пріоритетів розвитку немає туристичної складової, а лише природоохоронна та дослідницька” [20].

Розвиток туристичної інфраструктури неможливий без відповідного фінансового забезпечення. І тут на передній план виходить проблематика інвестиційної діяльності суб’єктів туристичної діяльності. Для виявлення впливу капітальних інвестицій на дохідність туристичних послуг нами використано методи економіко-статистичного

моделювання та розглянуто дані, надані Державною службою статистики України та Державним агентством розвитку туризму у 2015–2019 рр.

Таблиця 1

Інструментарій регулювання розвитку зеленого туризму у світі

Країна	Поняття зеленого туризму в країні	Характерні риси й інструменти регулювання зеленого туризму
Польща	Зелений туризм ототожнюється з екотуризмом і розглядається як форма туризму в сільській місцевості	Основними заходами в регулюванні зеленого туризму є: розробка та модернізація простору для розвитку туризму і туристичної інфраструктури, відповідно до принципів сталого розвитку та норм охорони навколишнього природного середовища; реалізація екотуристичних проєктів на місцевому рівні у співпраці з громадськими організаціями; підтримка екологічного туризму з боку держави під час пандемії
Франція	Ототожнення зеленого туризму та екотуризму, який базується на “м’яких подорожах”, що передбачає близькість до природи та місцевого населення	Розроблено дорожню карту “17 заходів щодо перетворення Франції на провідний напрямок екотуризму” з метою вирішити проблему фрагментації та слабкої комунікації екотуристичних пропозицій. Крім того, розвитку зеленого туризму сприяють національні бренди, які позначають природні території, що охороняються, згідно з принципами сталого розвитку: “Зелений курорт”, Регіональні природні парки Франції, “Визначні природні об’єкти Франції”
Німеччина	Зелений туризм привніюється до сталого туризму	Основними заходами стимулювання сталого туризму є: податкові заохочення для здійснення “екологічних” подорожей; введення регулярної оцінки та публічного звітування щодо впливу туризму на довкілля й можливості його контролю; об’єднання програм просування сталого туризму від Федерального уряду Німеччини в єдину програму розвитку сталого туризму тощо. Також у країні діють проєкти підтримки розвитку сталого туризму
Італія	Ототожнення зеленого та сталого туризму	На законодавчому рівні закріплено такі заходи стимулювання розвитку сталого туризму: підвищення кваліфікації туроператорів, поєднання туризму з галузями сільського господарства (вдосконалення ландшафту, виробництво продуктів харчування тощо), створення пропозиції через розширення спектра природних багатств для туризму і розваг
Нідерланди	Розгляд зеленого туризму з позиції сталості економічного розвитку	Об’єднання зусиль державних і місцевих органів для реалізації заходів щодо розвитку сталого туризму: підвищення усвідомленості впливу людства на екологію; інвестування в електромобільність; заохочення подорожей залізницею; застосування рекомендацій і правил сталого розвитку

Джерело: складено автором за [16].

Відповідно до поставленого завдання, ідентифікуємо змінні: y – дохід від надання туристичних послуг (млн грн); x_1 – капітальні інвестиції у тимчасове розміщення (млн грн); x_2 – капітальні інвестиції у діяльність із забезпечення стравами та напоями

(млн грн); x_3 – капітальні інвестиції у наземний і трубопровідний транспорт (млн грн); x_4 – капітальні інвестиції у діяльність у сфері спорту, організування відпочинку та розваг (млн грн); x_5 – капітальні інвестиції у діяльність туристичних агентств, туристичних операторів з бронювання та пов'язану з цим діяльність (млн грн).

Для виявлення факторів найбільшого впливу капітальних інвестицій на розвиток туристичної сфери України побудовано кореляційну матрицю. Згідно з отриманими результатами, спостерігається достатньо сильний зв'язок між результативною ознакою y та факторними ознаками x_2, x_4 . Так, $r_{yx_2} = 0,944$, $r_{yx_4} = 0,879$. Між y та x_3 – достатній зв'язок (0,792), між y та x_1 і x_5 – слабкий зв'язок (0,361 та 0,379 відповідно). Тому оцінюємо форми залежності між ендogenous змінною y та екзогенними x_2, x_3, x_4 .

Багатофакторна модель дохідності туристичних послуг України та капітальних інвестицій від визначених показників x_2, x_3 та x_4 має вигляд:

$$y = 22,53x_2 + 0,5x_3 - 4,95x_4 - 6659,74.$$

На рисунку 1 показано лінію тренду залежності дохідності галузі туризму та капітальних інвестицій в окреслені види діяльності.

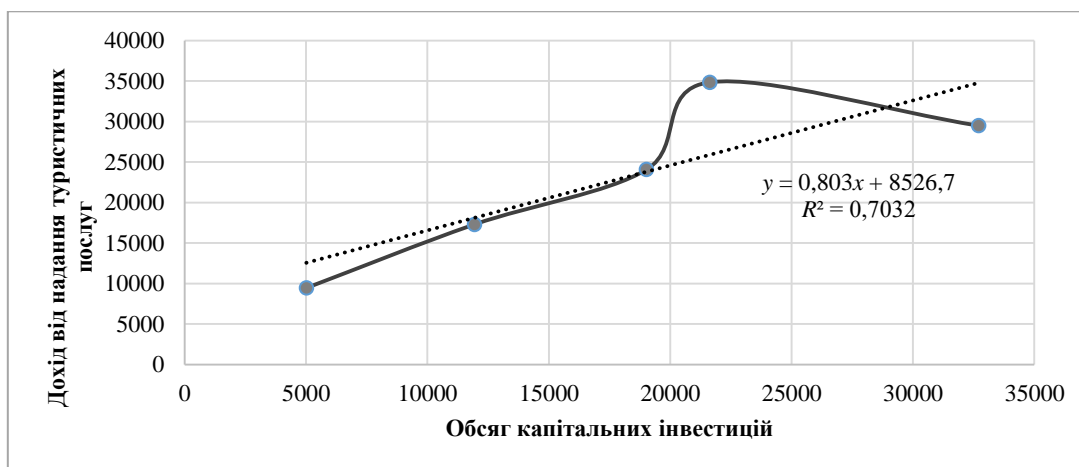

Рис. 1. Взаємозв'язок обсягу капітальних інвестицій і дохідності надання туристичних послуг у 2015–2019 рр., млн грн

Джерело: складено автором.

Відповідно до побудованої лінії тренду, залежність між рівнем капітальних інвестицій у туризм і дохідністю туристичної галузі встановлена на рівні 0,7032. Це реальні прогностні дані, рівняння кореляції побудовано вірно.

Таким чином, формування та ефективна реалізація системи заходів, спрямованих на покращення інвестиційної привабливості зеленого туризму для вітчизняних та іноземних інвесторів є вагомим чинником його розвитку. Розроблена нами система представлена на рис. 2.

На наше переконання ефективний розвиток зеленого туризму перебуває в прямій залежності від рівня синергетичного ефекту взаємодії основних суб'єктів туристичної

галузі та суб'єктів, що здійснюють регулюючий вплив на розвиток зеленого туризму в Україні.

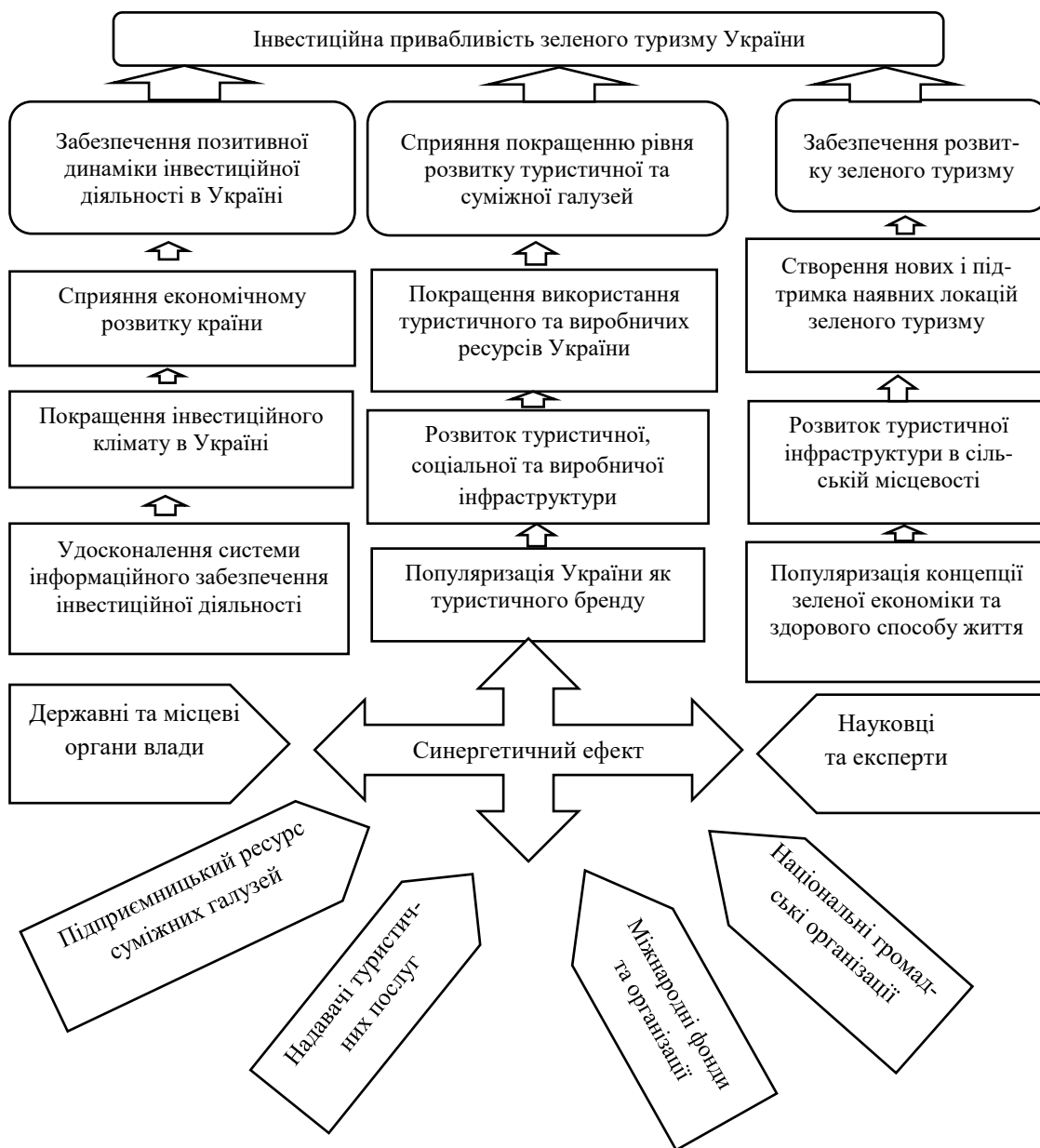

Рис. 2. Підвищення інвестиційної привабливості зеленого туризму в Україні
Джерело: складено автором.

Згідно з визначенням Світової організації туризму, “якість туризму – це результат процесу, який передбачає задоволення будь-якої потреби, запиту або справедливого очікування споживачів щодо товарів і послуг за прийнятною ціною і відповідно до узгоджених договірних умов, враховуючи неявні основні чинники, такі як гігієна, доступність, автентичність і заклопотаність з приводу людських і екологічних наслідків діяльності туризму” [21].

В українських реаліях якість туризму найтісніше пов’язана з проблемою невідповідності рівня кваліфікації надавачів туристичних послуг вимогам споживачів цих послуг. Особливо значущою ця проблема є в зеленому туризмі, оскільки діючими суб’єктами є переважно малі підприємства або фізичні особи підприємці, які часто не бажають витрачати додатковий час і кошти для підвищення кваліфікації своїх працівників.

Для підвищення якості туризму Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні запроваджено добровільну систему екологічного маркування агро-садиб “Зелена садиба”. Система розроблена на основі кращих міжнародних зразків спеціалістами ГО “Громадський науково-природоохоронний центр “Незалежна служба екологічної безпеки” – членом Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, та за підтримки Швейцарського бюро співробітництва в Україні. Станом на 2020 р. сертифікат “Зелена садиба” мали 49 садиб у 7 регіонах [22].

До представлення якості зеленого туризму можна віднести наявність у вітчизняного суб’єкта туристичної діяльності екологічної сертифікації через систему “The Green Key” (Зелений ключ), яка вже понад 25 років атестує готелі, ресторани, спорт-комплекси та інші туристичні (рекреаційні) об’єкти як екологічні. За останніми даними таку сертифікацію мають лише 3 готелі в м. Київ [23]. У світі діють й інші системи екологічної сертифікації туризму – “Green Globe” – провідна міжнародна програма сертифікації в сфері туризму, в рамках якої основна увага приділяється збереженню природних ресурсів і захисту навколишнього середовища; “Nordic Swan Ecolabel” – маркування для закладів готельного бізнесу, поширене в країнах Північної Європи. Проте в нашій країні ці системи не представлені.

Отже, проблематика визнаної якості зеленого туризму дуже актуальна та потребує об’єднання зусиль громадських організацій, державних і місцевих органів влади для проведення роз’яснювальної роботи щодо прямопропорційності доходів від надання туристичних послуг і якості надання цих самих послуг, організації курсів з підвищення кваліфікації для представників малого туристичного бізнесу та допомога у проходженні національної й міжнародної сертифікації.

Висновки. З огляду на викладене, можна дійти таких висновків і запропонувати рекомендації щодо активізації розвитку зеленого туризму в Україні:

1. У міжнародній і вітчизняній науковій літературі є значна кількість дискусійних моментів при трактуванні сутності дефініції “зелений туризм”. Тому враховуючи наявні напрацювання науковців, законодавців і визначення та підходи міжнародних організацій, пропонуємо розглядати зелений туризм як вид туристичної діяльності, побудований на гармонізації відносин суспільства та навколишнього природного середовища з метою забезпечити соціальні, економічні й екологічні потреби зацікавлених сторін.

2. В Україні зелений туризм є перспективним напрямом діяльності, особливо популярним в умовах пандемії COVID-19. Відповідно до проведеного дослідження, потенційними споживачами послуг зеленого туризму є понад 36% українців, які бажають відпочити. Проте експерти наголошують на необхідності вирішення наявних проблем для подальшого його прогресивного розвитку. Серед них майже повна відсутність державного регулювання зеленого туризму; низький рівень інфраструктурного забезпечення розвитку зеленого туризму; високий ступінь тінізації туристичної діяльності; часта неможливість суб'єктів туристичної діяльності надати якісні послуги через відсутність відповідної кваліфікації.

3. У сфері розвитку зеленого туризму більшість дій державних органів спрямовано на популяризацію вітчизняних природних туристичних об'єктів і виокремлення діючих суб'єктів туроператорської діяльності. Годі як в міжнародній практиці головними моментами в регулюванні зеленого туризму є розвиток туристичної інфраструктури, об'єднання зусиль громадськості та влади всіх рівнів для вирішення екологічних проблем розвитку країни та заохочення екологічного туризму, податкове стимулювання суб'єктів екотуристичної діяльності, маркетинг зеленого туризму. Вважаємо, що цю практику доцільно реалізувати і у вітчизняних реаліях.

4. Для активізації розвитку зеленого туризму розроблено систему заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості зеленого туризму України, яка базується на необхідності забезпечення позитивної динаміки інвестиційної діяльності в Україні, сприянні покращенню рівня розвитку туристичної та суміжної галузей і забезпеченні розвитку самого зеленого туризму. При цьому необхідним є синергетичний ефект у діях суб'єктів туристичної діяльності, експертів, науковців, громадських організацій, державних і місцевих органів влади, міжнародних партнерів.

5. Покращення якості зеленого туризму та сертифікація суб'єктів туристичної діяльності на відповідність вимогам міжнародних систем здатні активізувати розвиток вітчизняного зеленого туризму. Адже нині в Україні лише 3 готелі мають екологічний сертифікат "The Green Key" та близько 50 садіб мають сертифікат екологічного маркування агросадіб "Зелена садиба".

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та обґрунтуванні напрямів підвищення якості зеленого туризму в Україні та активізації процесу його сертифікації.

Список використаних джерел

1. Зінчук Т.О., Усюк Т.В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 11–17. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-11-17>
2. Шевчук А.В., Шевчук Л.Т. Зелений туризм як середовище інноваційної діяльності. *Інноваційна економіка*. 2017. № 9–10. С. 28–33.
3. Безугла Л.С. Тенденції розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській області. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 94–103. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-94-103>
4. Жибак М.М., Христенко Г.М. Сільський зелений туризм як інноваційна форма підприємництва. *Агросвіт*. 2021. № 3. С. 3–8.

5. Бойко О.В. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 58–65.
6. Шуканова А.А., Вішнікіна Л.П., Федій О.А. Сільський туризм та його геопросторова організація на Полтавщині. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2020. № 12. С. 255–265. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-12-25>
7. Мезенцева А., Тофан А. Зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2013. URL: jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/1309/1336
8. Reddy M.V., Wilkes K. *Tourism in the green economy*. London: Routledge, 2015. <https://doi.org/10.4324/9781315885681>
9. Якимчук А., Попадинець Н., Валух А. Сільський зелений туризм як каталізатор розвитку місцевої економіки в процесі децентралізації влади. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. Vol. 7 (1). С. 232–259. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.12>
10. Sustainable development. *UNWTO*. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development>
11. Івашина Л. Роль об'єднаних територіальних громад у розвитку сільського зеленого туризму. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 143–148.
12. Туристичний барометр України. *ГС Національна туристична організація України*. 2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-statistics-barometer-2020.pdf>
13. Одеса, Карпати, Херсонщина – Держагентство розвитку туризму назвало найпопулярніші місця відпочинку в Україні. *Радіо Свобода*. 15.12.2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-populyarni-mistsia-vidpochynku-v-ukrajini/31001668.html>
14. МКІП та ДАРТ презентували результати дослідження туристичних настроїв українців. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/mkip-ta-dart-prezentuvali-rezultati-doslidzhennya-turistichnih-nastroyiv-ukrayinciv>
15. “Зелений туризм” – 2020: іноді – як варіант для “карантинного” усамітнення. *Укрінформ*. 2020. 6 липня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3058062-zelenij-turizm2020-inodi-ak-variant-dla-karantinного-usamitnenna.html>
16. Стимулювання розвитку екологічного/зеленого туризму: наявні інструменти та практика, вплив на соціально-економічний розвиток країни. Інформаційна довідка. Інформаційно-дослідницький центр при Верховній Раді України. 2021. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH7C.pdf
17. Стимулювання розвитку зеленого туризму в Україні: наявні інструменти: Інформаційна довідка. *Інформаційно-дослідницький центр при Верховній Раді України*. 2021. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH89.pdf
18. Як пандемія вплинула на внутрішній туризм в Україні. *DW*. URL: <https://www.dw.com/uk/yak-pandemiia-vplynula-na-vnutrishnii-turyzm-v-ukraini/a-57063848>
19. Кривега К.В. Туристична інфраструктура: поняття та складові. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2005. Вип. 21. С. 118–124. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kryvega.htm
20. Голова Держагентства розвитку туризму: “Транспорт та туризм мають бігти разом”. *Mintrans*. 2021. URL: <https://mintrans.news/logistics/golova-derzhagentstva-rozvitku-turizmu-transport-ta-turizm-mayut-bit-razom>
21. World tourism organization. URL: <https://www.unwto.org/>
22. Ukraine Union of Promotion Rural Green Tourism Development. *International community tourism Association*. 2021. URL: <https://visitcommunities.com/public-non-profit-organization-union-for-promotion-of-rural-green-tourism-development-in-ukraine/>
23. Awarded sites around the world. *Green key*. URL: <https://www.greenkey.global/green-key-sites>

Отримано 01.11.21 та оновлено 06.12.21

References

1. Zinchyk, T.O., Usiuk, T.V. (2020). Green tourism in the context of sustainable development and the challenges posed by the global economic crisis. *Problemy ekonomiky – The Problems of Economy*, 3, 11-17. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-11-17> [in Ukrainian]
2. Shevchuk, A.V., Shevchuk, L.T. (2017). Green tourism as an environment for innovation. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 9-10, 28-33 [in Ukrainian]
3. Bezuhla, L.S. (2020). Ecotourism development trends in the dniproperetrovsk region. *Problemy ekonomiky – The Problems of Economy*, 3, 94-103. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-94-103> [in Ukrainian]
4. Zhybak, M.M., Khrystenko, H.M. (2021). Rural green tourism as an innovative form of entrepreneurship. *Ahrosvit*, 3, 3-8. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.3.3> [in Ukrainian]
5. Boiko, O.V. (2020). Rural green tourism in Ukraine: problems and prospects. *Ahrosvit*, 22, 58-65. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.58> [in Ukrainian]
6. Shukanova, A.A., Vishnikina, L.P., Fedii, O.A. (2020). Rural tourism and its geospatial organization in Poltava region. *Visnyk KhNAU im. V.N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm – The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, 12, 255-265. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-12-25> [in Ukrainian]
7. Mezentseva, A., Tofan, A. Green tourism in Ukraine: problems and prospects for development. URL: <http://vestnik.sss.donnu.edu.ua/article/download/1309/1336> [in Ukrainian]
8. Reddy, M.V., Wilkes, K. (2015). *Tourism in the green economy*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315885681>
9. Yakymchuk, A., Popadynets, N., Valiukh, A. (2021). Rural “green” tourism as a driver of local economy development in the process of decentralization of power. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 7 (1), 232-259. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.12> [in Ukrainian]
10. Sustainable development. *UNWTO*. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development>
11. Ivashyna, L. (2017). The role of united territorial communities in the development of rural green tourism. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local government*, 3 (34), 143-148 [in Ukrainian]
12. Tourist barometer of Ukraine. (2020). *National Tourism Organization of Ukraine*. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-statistics-barometer-2020.pdf> [in Ukrainian]
13. Odessa, Carpathians, Kherson region – The State Agency for Tourism Development named the most popular vacation spots in Ukraine. (2020, December 15). *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-popyliarni-mistsia-vidpochynku-v-ukrajini/31001668.html> [in Ukrainian]
14. MKIP and DART presented the results of a study of the tourist sentiments of Ukrainians. (2021). State Agency for Tourism Development. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/mkip-ta-dart-prezentuvali-rezultati-doslidzhennya-turistichnih-nastroyiv-ukrayinciv> [in Ukrainian]
15. Green tourism – 2020: sometimes – as an option for “quarantine” solitude. (2020, July 6). *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3058062-zelenij-turizm2020-inodi-ak-variant-dla-karantinnogo-usamitnenna.html> [in Ukrainian]
16. Stimulating the development of ecological / green tourism: available tools and practices, impact on the socio-economic development of the country. Information reference (2021). Information and Research Center of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH7C.pdf [in Ukrainian]

17. Stimulating the development of green tourism in Ukraine: available tools: Information reference. (2021). Information and Research Center of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH89.pdf [in Ukrainian]
18. How the pandemic affected domestic tourism in Ukraine. (2021). DW. URL: <https://www.dw.com/uk/yak-pandemiia-vplynula-na-vnutrishnii-turyzm-v-ukraini/a-57063848> [in Ukrainian]
19. Kryveha, K.V. (2005). Tourist infrastructure: concepts and components. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Humanities Bulletin of Zaporizhzhhe State Engineering Academy*, 21, 118-124. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kryvega.htm [in Ukrainian]
20. Head of the State Agency for Tourism Development: “Transport and tourism must run together”. (2021). *Mintrans*. URL: <https://mintrans.news/logistics/golova-derzhagentstva-rozvitku-turizmu-transporta-turizm-mayut-bigti-razom> [in Ukrainian]
21. Official site of the World tourism organization. URL: <https://www.unwto.org/>
22. Ukraine Union of Promotion Rural Green Tourism Development. International community tourism Association. (2021). URL: <https://visitcommunities.com/public-non-profit-organization-union-for-promotion-of-rural-green-tourism-development-in-ukraine/>
23. Awarded sites around the world. (2021). *Green key*. URL: <https://www.greenkey.global/green-key-sites>

Received on 01.11.21 and updated on 06.12.21